

רבינו חננאל

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

מסורת הש"ס

ואימא טבעה זה הסימ. פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא כמר וא"ל ואלת מים על פני חצות ואע"ג דשילת צעירה בנהמה איירי מ"מ מים נמי משתמעי מיניה מדאפקיה רחמנא כהמה בלשון ושלח ולעיל דבעי במאי מוקמינן לה לא מלי מוקמינן במים דכי נמי מוקמת במים אית לן ללאוקומי במילי דשור מרכיב צעירה וא"ל והני מים ה"ד אי דמשקיל עליה בנדקא דמיא וכחך רלשון כמו הוא ואי כחך שני גרמא בעלמא הוא כדלמרינן בהשפיעין (סנהדרין דף ע"ו) וי"ל דמייירי כחך שני וקמ"ל כדכח שני נמי חייב א"נ כחך דנמו ולא דמי לבדו כגון פותקין ציבומין בלקמן (דף ל.) ואע"ג דלמי כמה ה"ל הוה אמינא דאלטערין לכותבו לאיבי כלים דמזכיר לא הוה שמעינן והוה מלי למיפקך מאי לא זה הוה שיש כחך רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: (ב) תני רב אושעיא שלשה עשר אבות נויקין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיקן ממונן קמייירי בנוקין גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוונני אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוונני שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נזק הוא דמשלם אדם אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידו ואידו נזק הוא דמשלם והא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נויקין חשלומוי כפל וחשלומוי ארבעה וחמשה וגבב וגולן ועדים וזממין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר שם רע ועשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גבב וגולן דממונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

גופו עליו. ואיך רב מרי ואימא טבעה זה הסימ. פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא כמר וא"ל ואלת מים על פני חצות ואע"ג דשילת צעירה בנהמה איירי מ"מ מים נמי משתמעי מיניה מדאפקיה רחמנא כהמה בלשון ושלח ולעיל דבעי במאי מוקמינן לה לא מלי מוקמינן במים דכי נמי מוקמת במים אית לן ללאוקומי במילי דשור מרכיב צעירה וא"ל והני מים ה"ד אי דמשקיל עליה בנדקא דמיא וכחך רלשון כמו הוא ואי כחך שני גרמא בעלמא הוא כדלמרינן בהשפיעין (סנהדרין דף ע"ו) וי"ל דמייירי כחך שני וקמ"ל כדכח שני נמי חייב א"נ כחך דנמו ולא דמי לבדו כגון פותקין ציבומין בלקמן (דף ל.) ואע"ג דלמי כמה ה"ל הוה אמינא דאלטערין לכותבו לאיבי כלים דמזכיר לא הוה שמעינן והוה מלי למיפקך מאי לא זה הוה שיש כחך רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: (ב) תני רב אושעיא שלשה עשר אבות נויקין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיקן ממונן קמייירי בנוקין גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוונני אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוונני שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נזק הוא דמשלם אדם אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידו ואידו נזק הוא דמשלם והא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נויקין חשלומוי כפל וחשלומוי ארבעה וחמשה וגבב וגולן ועדים וזממין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר שם רע ועשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גבב וגולן דממונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

ומה נפש בהמה ישלמה: בשלמא אדם דאויק שור כו'. וכו' דלא דמי חיונייהו להדדי תני להו בתרתי: אדם דאויק אדם. כגון ה' דברים דחובל בחניניו ולקמיה פריך הא ד' שומרין דר' אושעיא אדם דאויק שור הוא: וקסני. רבי אושעיא: אבות דמתני' הויק דבדידים הא טעמא ממא' צידו הגבב (שמות כג): טעמא ארבעה וחמשה. בטובח ומוכר: וגבב. שמשלם ע"פ עמלו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודיע דמורה בקנס פטור כדלמרינן אבר ישיעון אלהים ישלם שנים (שם) והיינו קנס ואמרינן ב' מרובה (לקמן דף סד): פרט למרשיע את עמלו: וגולן. נמי אב הוא דכתיב והשיב את הגולה אשר גול (ויקרא ה): אונס ומפסה. כתיב חמשים כסף כתיב באונס (דברים כג) ובמפתה כתיב (שמות כג) כסף יסקל כמוהו הבחולות כמוהו בחולות של אונס דהיינו חמשים כסף: מולא שם רע. כתיב ועשאו אותו מאה כסף (דברים כג): מטמא. מרומה: מדמע. מרומה בחולין: ומנסך. יין לע"ו ובמס' גיטין (דף ע"ג): מפרש אתמא לא קס ליה בדברא מייניה. מטמא מדמע ומנסך לא כתיב בהדיא ופסי' הוה אבות שכלל נזק הן וזק ממונן כתיב בתורה (ויקרא מד) מכה נפש בהמה ישלמה. ומנסך את הין ליכא למימר (א) שניסכו ביון נסך שורק צו דלא קתמריה ולא מריד דהא מוצין ליה בר מדמי יין נסך שבו ומטמא שמייע שרן בתרומת כהן דלפסדה מייניה: גבב. התורה בחולות שכלל נזק הן וזק ממשלמי אלא קרן ליתני: סנה ליה שומר חנם והשואל. דהתם נמי שייך גבייה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן בפרק מרובה (לקמן דף ע"ג): דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכחת ביה דפטור לא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת גולן שהרי הוא חייב כגולן: דאפא לידיה בסיפירא. שומר חנם אע"ג דהשתא טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אתא לידיה בהיתירא אפא לידיה באיסורא: עדים

וכמיס שמענטיס את האש כשומרין מים על האש נעשים כמין אנענעויות הרמימות וסיפא דקרא הכי הוא להודיע שמך ללרין כן תודיע שמך ללרין כשתאבדס מן העולם: מי כסיב מים נענעו. לשון רביס ליהידי משמע דמכנה אמיס קאי שן מענענעין את האש: טפעה אש כסיב. דמשמע שהאש מענענע המים דמכנה לשון יחד ולשון נקבה: פרושי קא מפרש. המכנה זה ההעבר: דאיש ביה פרסי. שן ורגל וקרן לא קחשיב דכתמין לא קמייירי: מאי לא זה וזה. דקמי תמני' אשור ומכנה לא זה זה שיש כהן רוח חיים ואי מכנה היינו אש מי אית צו רוח חיים: אבות. קרי להנן דכתמין כקרא: שומר חנם. מיב בפשיעו והשואל מיב אפילו באונסין ושוכר ונושא שכר מיביס בגבייה ואכירה וכ"ש בפשיעו וכולהו כתיבי דמתי כפרק השואל ככח מלעוף (דף ע"ג): פרה ראשונה נלמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר שלישי בשואל הלך אבות יניחו ולקמן (ה) צעי מאי יניחו חולדות: נזק. החובל בחבירו וטון לו מה שהוא שור עכשיו פחות מנחמיה: לער. אומדן כמה אדם העומד ירו ליקץ ע"י חרב רוחה ליתן כדי שיתקן לו ע"י סם דלית ליה לער כולי האי: ורישו ופסח ובושם. כולהו יליף מקראי כפרק החובל (לקמן דף פה) וכו' דמתיב אבות יניחו: כל הך דר' אושעיא הוא עמלו מתיב דהך ד' שומרים הן עמלם היקו האיל ולא שמו רלחו ובנוקין דאיק גופו לא קמייירי מתני': אלא לרב. דלמר מכנה זה אדם הואיל ומייירי תנא דמתני' ליתני הני: סנה אדם. מכנה דמתני': סנה אדם דאויק שור. כלומר נזקי ממונן דהא מכנה דומיא דבור קמי ובור לא מייירי כמיקי אדם דרחמנא פטריה לגמרי דמתניא לקמן (דף ע"ג): שור ולא אדם חמור ולא כלים ואדם דאויק שור היכא כתיב דקרי ליה אב דכתיב

(ב) (מכילתא ב. ב.) (ג) (ס"א) (ד) (ויקרא כד.) (ה) (ר' רש"י) (ו) (וי"כ אבות לא דייק קרא) (ז) (פ"י לפ"י ב. ח"פ ד"ה ולא זה.)

תורה אור השלם

1. כקרא אש הקמיס מים תבעה אש להודיע שמך ללרין מפניך גומס ישיעוהו ס"ד א

הגהות מור"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה ומנסך ותי שניסכו ביון נסך שורק צו דלא קתמריה: ע"י פ"י י"הפ"ט: